UDK: 811.581(315)

COPYRIGHT ©: JAN VRHOVSKI

Prvi koraki utemeljevanja posebne vloge členka *fu* 夫 v stavi klasične kitajščine: Analiza besedil mojstra Han Feizija 韩非子

Jan VRHOVSKI*

Izvleček

Kljub mnenju, ki vlada akademskim krogom, predpostavlja pričujoči članek novo interpretacijo besede *fu* 夫 kot uvodni členek, ki izraža posebno posplošitev pomena stavka ter posledično povzroča spremembo v nivoju veljavnosti izjave vsebovane v povedi. Osnovan na podrobni analizi besedila *Han Feizi* 韩非子, predstavlja prve korake v odkrivanju retorične vrednosti členka *fu* 夫 in njegove posebne rabe znotraj metode dialektičnega sklepanja. S pomočjo primerljivo objektivnega in konsistentnega postopka utemeljuje vsebovane intuitivno osnovane predpostavke, ki nam lahko posledično osvetlijo razumevanje nekaterih posebnih lastnosti stave klasične kitajščine. Kot intuitivni del naše razprave, pričujoči sestavek ipso facto ustvarja tudi okvir in paradigmo, od koder lahko pričnemo jezikoslovno analizo gradiva, ki sledi v nadaljevanju.

Ključne besede: klasična kitajščina, stava, členek *fu* 夫, Han Feizi 韩非子

Abstract

Despite the prevailing academic opinion regarding the use of the particle *fu* 夫 in Classical Chinese syntax, this article proposes a new interpretation of *fu* 夫 as an introductory particle expressing a special kind of generalizing force that results in a shift of the truth-value of a sentence to a higher level. Based on a thorough text analysis of Han Feizi 韩非子 it represents the first steps in unveiling the rhetorical use of *fu* 夫 and its systemic application in dialectical reasoning. By accounting for certain judgments of value made on

* Jan Vrhovski, doktorski študent, Oddelek za azijske in afriške študije, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani. Elektronski naslov: vvei.yang@gmail.com

an intuitive basis by a comparatively objective and consistent procedure, this paper hopes to shed new light on the characteristics of the special syntactic properties of Classical Chinese. This paper also represents the intuitive part of our investigation, forming an outline and laying a pattern for a following linguistic analysis.

Keywords: Classical Chinese, syntax, particle *fu* 夫, Han Feizi 韩非子

1 Uvod

Pričujoče besedilo predstavlja prvi, opisni del razprave, ki se ukvarja z interpretacijo in iskanjem definicije posebne rabe členka *fu* 夫 v stavi klasične kitajščine. Naloga opisnega dela je predstaviti primere rabe imenovanega členka v besedilih, ki jih poznamo pod naslovom *Mojster Han Fei* 韩非子. Razlog, da smo se odločili za izbiro tega besedila, leži v posebnosti časa, v katerem je nastalo, in dejstvu, da omenjeno delo sestavlja več različnih vrst besedila. V prvem delu razprave še ne bomo uporabljali analitičnih metod, ki bi jih morali uporabiti v jezikoslovni razpravi, če bi želeli dokazati redovitost in obseg (določiti in pojasniti izjeme) rabe imenovane besede. Nasprotno, opisni del služi predhodni vzpostavitvi osnovnega okvirja, znotraj katerega bomo umestili osnovno ogrodje analitičnega dela obravnave. Prav zato je vloga pričujočega razdelka z osnovnim okvirjem seznaniti tudi bralca, ki ga ne zanimajo samo jezikoslovne aplikacije rabe besede *fu* 夫, ampak širši pomen razpravljanja o definiciji le te. Prva postavka oz. premisa, po kateri se ravna naše iskanje, je primere, v katerih je iskana beseda zastopana, obravnavati z ozirom na vrsto besedila, v katerem se nahaja. Rezultat, ki ga pri tem pričakujemo, pa vključuje tudi osnovne poteze zakonitosti rabe konstrukcije, ki jo bomo odslej imenovali *fu*-stavek ali *fu*-poved.

Ob tem je potrebno dodati tudi to, da so ugotovitve, ki jih lahko poda pričujoča razprava, strogo omejene na veljavnost znotraj obravnavanega besedila. Širšo rabo lahko ugotavljamo samo na podlagi primerjalne analize večjega števila temeljitih analiz posameznih del, ki nosijo največjo veljavo takrat, ko primerjalno analizo sestavljajo besedila iz istega časovnega in predpostavljenega dialektološkega okvirja. Do veljavnosti interpretacije rabe, ki jo iščemo, pa se lahko dokončno prebijemo samo z rezultati analitičnega dela razprave, ki mora vključevati sleherni primer rabe členka *fu* v posameznem vsebinskem okvirju.

1.1. Umestitev besedila

Besedila, poznana po skupnem imenu Mojster *Han Feizi* (韩非子), predstavljajo eno izmed poglavitnih enot predpostavljene četrte skupine delitve klasične kitajščine. V to skupino, ki naj bi predstavljala narečje države *Chu* 楚 v tretjem stoletju našega štetja, poleg navedenega spadajo tudi besedila kot sta *Zhuangzi* 庄子 in *Xunzi* 荀子. Pomembnost besedil, ki svojo stavo in besedno rabo v redosledju predpostavljenih stopenj postopoma razvijajo proti vse bolj dovršenemu literarnemu stilu, leži prav v nujnosti vse večje semiotične urejenosti, ki sledi pogostejši rabi aluzije in dokaj naravnemu razvoju pragmatičnega vidika hermenevtičnega ustroja jezika. Pogostejši rabi jezika in aluzije, ki posega po starejših nivojih jezika, naravno sledi vedno večja potreba po poenostavitvi ali sistematizaciji več nivojev elementov sporočilnosti. Cilj leži v sami funkciji jezika, v njegovi rabi in sporočilnosti. Imenovana skupina, v katero spada obravnavano besedilo, je kot rečeno kronološko najkasnejša, pred njo pa se vrstijo tri naslednje različice govorov (Pulleyblank 1995, 3):

- a.) Arhaična oblika jezika, ki jo zasledimo v delih kot so: *Shijing* 诗经, *Zuozhuan* 左传 in *Guoyu* 国语.
- b.) Narečje države *Lu* 鲁, ki ga najdemo v Konfucijevih *Pogovorih* in *Mengziju* (孟子) in
- c.) Starejša oblika narečja države *Chu* 楚, ki je lastno jeziku *Qu Yuanovega* 屈原 dela *Li Sao* 离骚 in ostalim zgodnjim delom knjige *Chuci* 楚辞.

Vzporedno in vzajemno z naravnimi tendencami v razvoju jezika je na sistematizacijo in preobrazbo vplival tudi zgodovinski potek združevanja Kraljestva sredine in prevlada osrednjih kultur nekaterih držav v dinastijah *Qin* 秦 in *Han* 汉.

1.2 Dosedanje slovnične definicije členka *fu* 夫

Pulleyblank (1995, 74) poleg demonstrativne rabe (3. os.) navaja tudi posebno vlogo členka, ki naj bi služil za uvajanje oz. predstavitev novega tematskega sklopa. Naša analiza bo pokazala, da dejstvo, ki ga omenjeni avtor predpostavlja kot lastnega večini rabe besede *fu* 夫 na začetku povednega sklopa, pravzaprav kot možnost lahko predpostavimo za zgolj manjše zajetje primerov. Vendar v sklopu

navedene vloge označevalca nove teme Pulleyblank že opazi posebne lastnosti te rabe, za katero se mu dozdeva, da veljavnosti povedi dodaja *splošnost*. Členek iz tega in sorodnih razlogov etimološko povezuje z besedo *fan* 凡 'vsi'. To pomembno razsežnost rabe, ki jo v zametkih podaja, Pulleyblank opazi tudi v rabi členka v povezavi z vprašalnimi zaimki. Po njegovem mnenju, členek pri tem na zaimek deluje tako, da razširi časovno dimenzijo obsega njegovega nanašanja. Členek naj bi tako nosil podobno vlogo in pomen kot jo ima angl. *ever* v vprašalnih stavkih.

Wang (1979, 1032) dodaja še pomembnejšo razsežnost retorične rabe obravnavanega členka, namreč označevanje *sodbe, ki jo govorec poda v zvezi s predmeti ali osebkom v predhodnem besedilu*. V nadaljevanju bomo videli, da ta označba deloma drži oz. kaže v isto smer kot bomo zašli tudi sami.

Večina ostalih slovníc se ne oddaljuje od modela, ki ga lahko vidimo pri zgornjih dveh avtorjih. (Glej npr. Zhou 1981, 398)

2 Gradivo

2.1 Vloga členka v neposrednem nagovoru kralja – poglavji 'Prvo srečanje s Qinom' (*Chu jian Qin* 初见秦) in 'Ohranitev Hana' (*Cun Han* 存韩)

2.1.1 'Prvo srečanje s Qinom' (*Chu jian Qin* 初见秦)

Z »neposrednim nagovorom kralja« imamo v mislih besedilo, ki ni dialog, ampak je napisano v prvi osebi in v svojem telesu uporablja vljudnostne oz. formalne oblike nagovora in utemeljevanja sklepanja, kot je v nagovoru višje osebe na dvoru to samoumevno.

Besedilo je vsebinsko sestavljeno iz sklopov kot so: poklon *Han Feizija* cesarju in vljudnostni nagovor, ki jima sledita opis političnega stanja v državah pod nebom ter navezava ugotovitev na nujnost ravnanja države *Qin*, ki je vključena v prvoosebno perspektivo razprave. Znotraj treh časovnih razsežnosti pripovedi in nagovora se prepletata dva aspekta zatrjevanja: univerzalno (tisto, kar drži in je lahko kot princip izraženo v obliki nauka ali primera) in neposredno (kar zajema vstop v domeno vpliva v govor vključenih subjektov itd.). Znotraj tega je pomembno prepoznati univerzalnost oz. zakonitost kot kakovost dialektične rabe

in zasnove. Zakon delovanja oz. princip se namreč v aspektih svoje uresničitve nanaša na paralelizme možnosti razpleta, razcepljene na pozitivni in negativni del. Redu se postavlja nasproti nered, zaslužnosti nevrednost, velikosti majhnost itd. V glavnem pa nauki, izraženi poudarjeno ali izpostavljeni na metaforičnem nivoju, predstavljajo zakone doseganja ciljev, metamorfoze in relacij med različnimi kategorijami bivanja. Pomemben razcep se zgodi v časovnih razsežnostih sedanjosti in prihodnosti, ki vsebujeta aspekt možnosti in spremembe. Odprtosti ravnanja v prihodnosti sledi vprašanje o kakovosti ravnanja, izpeljava le te pa posega najprej v preteklost, nato na moralno-ontološko raven in nazadnje v sedanjost, predstavljeno na prelomnici stanj in postajanja.

Osrednja predpostavka pričujoče razprave, ki govori o vključenosti členka *fu* in *jin* 今 v urejeno argumentacijo oz. sistem dialektike in znotraj jezika predpostavlja posebne zakonitosti argumentiranega govora, vpleta imenovani besedi prav v razdelitev na univerzalno in posamezno, splošno in trenutno, minulo ter prihodnje. Naravna umeščenost dialoga pa nas znotraj razdeljenega mozaika postavlja na prelomnico stičišče med sedanjostjo in uresničitvijo resnice poti vladarja v prihodnosti.

V vlogi podajanja zakonitosti ali izpostavljanja na splošnejši nivo povzdignjene trditve, členek *fu* prvič zasledimo v stavku:

(1) 夫斷死與斷生者不同，而民為之者，是貴奮死也。

(夫 V 與 V 者 Neg. Adj., 而 S V 之者，是 VO 也)

Odločiti se za smrt ni enako kot odločiti se živeti. Ljudje, ki to počno, se tako odločajo, ker se njihova odločitev umreti (za državo) ceni.

Stavek se pojavi kot zaključek opisa stanja v državi *Qin*, torej o državi, kateri vlada nagovorjeni cesar. Členek *ye* 也 na koncu povedne celote podaja odnos govorca do resničnosti izjave; predstavlja jo kot dejstvo onkraj časovnih okvirjev. Za lažjo predstavo o tem, kakšno spremembo v načinu govora oz. opisovanja predstavlja trditev takoj za obravnavanim členkom v zgornjem stavku, navedimo še odsek poprejšnjega besedila znotraj nadaljujočega se vsebinskega toka. Kot rečeno, besedilo sledi opisu stanja in početja ostalih držav:

(2) 今秦出號令而行賞罰，有功無功相事也。出其父母懷衽之中，生未嘗見寇耳。聞戰，頓足徒褐，犯白刃，蹈鑪炭，斷死於前者皆是也。

Toda v Qinu se izpolnjujejo ukazi in vršijo kazni ter podeljujejo nagrade. Zaslužni ali ljudje brez zaslug, vsi vrše svojo dolžnost. Takoj ko ljudje prestopijo prag doma svoje matere in očeta, se ob prvi vesti o vojni v topotu bosi in nagi zvrstijo na bojnem polju, pa čeprav svoje dni še niso videli sovražnika. Tako brez oklepa zdrviijo proti golim rezilom in prečkajo žerjavico, da bi lahko umrli v prvih vrstah.¹

Obe celoti, kjer govorec zaporedno navaja neposredni (z ozirom na univerzalnost nauka) stanji dveh ločenih predmetov, sta označeni z besedo *jin* 今, ki preko svojega inherentnega pomenskega ustroja to neposrednost ali danost, ki jo sicer lahko razumemo tudi samo znotraj časovnega okvirja, podaja kot vmesno stanje, za katero govorec posebej ne predpostavlja, da vladar o njem ni obveščen. Toda za nas je na tem mestu pomembnejše dognati bistvo povezanosti povedi, ki se začenjajo z 夫 in 今 v strukturi oblikovanja povedne celote; torej njune vrednosti znotraj formalno zastavljenega dialektičnega procesa. Povedano drugače: *fu* in *jin* tako na nek način nosita retorično vlogo, kakor tudi vlogo poudarjanja kakovosti veljave stavkov izrečenih za njima. Ob tem je potrebno seveda izpostaviti tudi možnost, da kadar imamo neposredno za členek *fu* strukturo tipa V/VO/O *zhe* 者 in se subjekt imenovane povedi pojavi v omembi že poprej, obstaja možnost, da členek predstavlja demonstrativ tretje osebe ednine/množine. Toda širša raziskava rabe imenovanega členka nas bo usmerila proti t.i. *slepi pegi* definicijskega območja takšnega pojasnila ter nas na nek način vrnila v samo izhodišče naše raziskave. K reševanju tega problema so nekateri avtorji pristopili s pomočjo uvedbe posebne definicije rabe členka *fu*, namreč funkcije t.i. *uvedbe nove teme* oz. poudarjanja novega začetka. Upoštevajoč enega izmed predlogov izdelave gramatikalnega modela, ki zadeva obravnavano besedo, naša predpostavka vendarle ne zahaja predaleč od verjetne funkcije, ki jo omenja opisna slovnica klasične kitajščine Wang Lija 王力 (Wang 1979, 1032), ta namreč v besedi vidi predikativni modalni členek. Vendar to še ne utemeljuje osrednjih smernic in samega načina predikacije. Osrednje poteze imenovane rabe pa nas vsekakor prepričajo k strinjanju z osrednjo lastnostjo podajanja sklepa, sodbe oz. resničnosti, ki presega posamezno in dejansko ter pot sklepanja bodisi zaključijo z naukom ali navedeno zakonitost sklepajo s prisotnim oz. danim stanjem.

Naslednji primer neposredno sledi zgornjemu *fu*-stavku:

¹ Vsi prevodi so avtorjevo delo.

- (3) 夫一人奮死可以對十，十可以對百，百可以對千，千可以對萬，萬可以剋天下矣。

(夫 S V 可以 V O, ...)

En človek, ki se odloči (je pripravljen) umreti, se lahko (v boju) sooči z desetimi, deset takšnih s stotimi, sto s tisočem, tisoč z deset tisoči in deset tisoč jih lahko osvoji (podredi) ves svet.

Pred seboj imamo vzpostavljeno osnovno podajanje zakonitosti, ki drži tudi onkraj načina podajanja, predpostavljenega preko inhoativnega členska *yi* 矣, s katerim izpostavi prihodnjo in splošno možnost uresničitve opisanega dejanja boja, ker je le ta predpostavljen za prihodnost. Tudi v tem primeru lahko *fu* 夫 predstavlja demonstrativ, ki se navezuje na poprej označeni subjekt. Kot po pravilu navedeni povedi sledi *jīn*-stavek:

- (4) 今秦地折長補短，方數千里，名師數十百萬。

Ozemlje kraljestva Qin (danes) po dolžini in širini obsega nekaj tisoč kvadratnih milj, država pa razpolaga s slavno vojsko, ki šteje več sto tisoč mož.

Le ta neposredno ne nadaljuje istega okvirja zgodbe, kot jo izražata zgornja *fu*-stavka v navezavi na *jīn*-ustreznici, ampak se na neposredno dano stanje v državi vrača z novo vsebino. S tem se hkrati poda novo izhodišče oz. stanje resničnosti, na katerega se nanaša sistem podajanja analize in sklepanja v nadaljevanju.

Naslednji primer se oddalji od verjetnosti postavljanja členska *fu* v vlogo demonstrativa ali podajanja nove teme:

- (5) 夫以大王之明，秦兵之強，棄霸王之業，地曾不可得，乃取欺於亡國，是謀臣之拙也。

(夫 以 S₁ 之 O/Adj./V

S₂ 之 O/Adj./V

V O 之 O/V itd.)

Razlog, da kljub njegovi modrosti in moči njegove vojske vladar ne pridobi naziva hegemon Ba in ne osvoji niti metra ozemlja ter s tem zato

uživa posmeh propadajočih držav, leži samo v nesposobnosti njegovih svetovalcev.

V tem stavku je podan sklep oz. sodba k poprej navedenim zgodovinskim dejstvom vojskovanja med Qinom in sovražnimi državami. Omemba objektov in osrednjega subjekta predikacije v poprejšnjem besedilu se ne nahaja v položaju, od koder bi neposredno izpeljali *deikso* možnega demonstrativa, ampak lahko vidimo pričujočo poved kot poudarjen sklep k poprej navedeni vsebini. Kljub temu, da so deli povedi prestavljeni v pretekli čas, se končni členek *ye* 也 nanaša na zadnji del povedi in podaja rezultat glagolskega dejanja kot stanje oz. dejstvo.

V naslednjem stavku lahko vidimo priredno vezano povedno celoto, ki se (to je tukaj odločilnega pomena) vsebinsko ne oddaljuje od konstrukta subjekta in objektov prejšnjega *fu*-stavka, zato je uporabljena vezniška celota *qie fu* 且夫, pri čemer lahko, tako kot drugod znotraj njene uporabe, v besedi *qie* 且 prepoznamo veznik »in« ali vezniško zvezo »kakor/tako tudi«. Poglejmo torej omenjeno povedno celoto:

(6) 且夫趙當亡而不亡，秦當霸而不霸，天下固以量秦之謀臣一矣。

(且夫 S₁ Mod. V 而 Neg. V,

S₂ Mod. V 而 Neg. V,

S₃ Adv. 以 V O 之 O Temp. 矣)

Ko bi Zhao moral propasti pa se to ni zgodilo in Qin ni pridobil naziva, ki bi ga moral, so ljudje prvič podvomili v njegove svetovalce.

Navedeni *fu*-stavki se na poprejšnje vsebinsko in konceptualno naslanjajo zaporedno in ne vzporedno, ker nadaljujejo izjavo oz. trditev poprejšnjih. Toda vezalna vloga zveze *qie fu* 且夫 vendarle odpira nov, samostojni poudarek ali trditev. Z ozirom na objekte in subjekte, ki nastopajo v *fu*-stavku prvega reda med povednimi celotami obstajajo tako različna razmerja nanašanja, zaporednosti in vzporednosti, odvisno od tega, s katerega stališča gledamo. Za nas najpomembneje je tako lahko izpostaviti dejstvo zaporedne vezave dveh *fu*-povedi, znotraj katere ostanejo subjekti in objekti nespremenjeni in tako nimamo povsem novega sklepa ali nauka.

2.1.2 Ohranitev Hana (Cun Han 存韩)

Že prvi primer naslednjega poglavja postavlja poprejšnje v dvom. Zveza *qiefu* 且夫 se pojavi na začetku druge povedi, brez prisotnosti *fu*-stavka pred tem. Za lažji pregled lahko navedemo celoto:

- (7) 韓事秦三十餘年，出則為扞蔽，入則為蓆薦，秦特出銳師取韓地，而隨之怨懸於天下，功歸於強秦。且夫韓入貢職，與郡縣無異也。

(且夫 S₁ O, 與 S₂ V 也)

Han je bil vdan Qinu več kot trideset let. V času odprav je branil njegove zidove in mu v času vrnitve služil kot oporišče. Ko je Qin odposlal elitno vojsko na vojaško odpravo, mu je Han sledil in si nakopal sovraštvo vseh ostalih držav, medtem ko je močni Qin sam požel sadove uspeha. Han pa se v izvrševanju dolžnosti dajatev Qinu od njegovih (Qinovih) okrajev in okrožij ne razlikuje po popolnoma ničemer.

Stavčna predloga brez dvoma predstavlja nekaj, kar se lahko dozdeva kot *podajanje nove teme*. Vendar v nekem smislu predstavlja tudi stanje, ki ima večjo veljavnost, pomembno za napredovanje rdeče niti sklepanja in podajanja nauka. Pred seboj imamo hkrati poudarek dejstva in sodbo kot zaključek poprejšnjega podajanja opisa ravnanja Hana 韓 v preteklosti. Izpostavljeni stavek dejansko sporoča, da je neenakost zaslug Hana nepravična, ker Han 韓 zvesto in vrlo vrši svoje dolžnosti.

Kot po pravilu naši domnevni sodbi ali poudarku, ki nosi moč sodbe, sledi *jin*-stavek:

- (8) 今臣竊聞貴臣之計，舉兵將伐韓。

Danes pa skrivaj slišim o načrtih vaših ministrov, odposlati vojsko v napad na Han.

Stavek nas prestavi v neposrednost sedanjosti v izvrševanju. V sosledju naslednjega stavka začutimo nasprotje, ki ga povedni enoti vzpostavljata: (nagovor) [1. os. + *sedanjost/prihodnost* (neposrednost gl. dejanja)]: [3. os. + *sedanjost/univerzalnost* (predikacija dejstva)]. Poudarjeno dejstvo, ki je predstavljeno v 3. os., predstavlja neizpodbitno resničnost, v *skladju* s katero je potrebno delovati v prihodnosti in sedanjosti:

- (9) 夫趙氏聚士卒，養從徒，欲贅天下之兵，明秦不弱，則諸侯必滅宗廟，欲西面行其意，非一日之計也。

(夫 S V O

V O

V O 之 O itd.)

Zhao zbira vojsko, si pridobiva podpornike in želi pod seboj združiti vojske vseh dežel. Vedoč, da če ne bo ošibil Qina, bo tempelj prednikov njegovih vladarjev obsojen na propad. Prav zato na zahodu uresničuje svoje namene, ki pa niso načrt, ki bi lahko nastal v enem dnevu.

Paradigma se nadaljuje z naslednjim *jin*-stavkom:

- (10) 今釋趙之患，而攘內臣之韓，則天下明趙氏之計矣。

Če (danes) spregledamo nevarnost Zhaota in napademo že podrejeni Han, bodo preostale države dognale načrte te rodbine.

Neposrednost, ki jo odraža glagolsko dejanje, je predstavljena v naslednji kronološki trenutek, prelomnico med sedanjostjo in prihodnostjo, prav zato povedi zaključuje inhoativni členek *yi* 矣.

Naš pogled se z novim *fu*-stavkom ponovno obrne proti tretjeosebni Hanu:

- (11) 夫韓小國也，而以應天下四擊，主辱臣苦，上下相與同憂久矣。

(夫 S O 也，而以 V O, O₁ V O₂ V etc.)

Han je majhna država in da bi se ubranila napadov iz vseh strani, morajo vladarji trpeti ponižanje in ministri tegobe, najvišji in najnižji (vsi sloji) morajo skupaj (vzajemno) dolgo trpeti iste težave.

Tukaj deiktična vloga členka *fu* 夫 vidno ne obstaja. V povedni enoti imamo hkrati izpostavljena dva vidika glagolskega dejanja. Neposredno za *fujem* je postavljena osnovna predikacija, ki jo zaključuje členek v vlogi kopule, po drugi strani pa je s strukturnim oklepom [而 以 _ , _ , _ 矣] vzpostavljen pogojnik, predstavljen v časovno razsežnost prihodnosti. Vse skupaj predstavlja izpostavljeno neizpodbitno dejstvo oz. sodbo, ki ji stoji nasproti prvoosebni *jin*-stavek, njuna povezava in sosledje pa tvori izpeljevanje nauka oz. metodo dialektičnega sklepanja.

Besedilo nas ponovno postavi v okvir drugačnega pogleda:

(12) 今伐韓未可一年而滅，拔一城而退，則權輕於天下，天下摧我兵矣。

Če (danes) napademo Han, ne bomo zdržali enega leta pa bomo propadli. Osvojili bi eno mesto in bi se morali umakniti. S tem bi nas vse države spoznale za šibke in bi napadle našo vojsko.

Fu-stavek sledi eno povedno enoto nižje. Za lažjo preglednost struktur bomo povedno celoto navedli stopničasto:

(13) 夫 進而擊趙不能取

退而攻韓弗能拔

則 陷銳之卒，懃於野戰

負任之旅，罷於內攻

則合群苦弱以敵而共二萬乘

非所以亡

趙之心也。

Preden prevedemo navedeno besedilo, dodajmo, da je osnovna struktura navedene povedi naslednja:

夫 X (S) 非所以亡趙之心也。

Če prevedemo to skrajšano strukturo in namesto subjekta vstavimo kazalni zaimsek, dobimo:

To niso misli o propadu kraljestva Zhao.

Kazalni zaimsek zapolnjuje vmesni niz stavkov. Če povedkov sklop namesto z odvisnikom izrazimo z nedoločnikom, se prevod glasi:

I. Vdreti v Zhao in ga ne moči premagati ter v umiku napasti Han in ga prav tako ne uspeti osvojiti, (bi pomenilo) s tem na bojnem polju izčrpati težko oborožene elitne vojaške enote in prisiliti pomožne enote k predaji. Nato zbrati ostanke oslavljenega ljudstva in z njim napasti sovražnikovo vojsko, ki šteje dvajset tisoč vozov...

Prevod je okoren z razlogom; zgoraj navedena osnovna struktura predpostavlja in po našem mnenju tudi nosi nedoločniško izraznost, ki izenači predmet 亡趙之心 »[...] misli o propadu Zhaoja [...]« s subjektom, ki ga predstavlja »okorno« prevedeno besedilo. S tem se postavi subjekt v tretjo osebo, izjava pa pridobi veljavo sodbe oz. izrekanja paradigme resničnosti, ki je s to funkcijo naravno ločena od neposrednosti nagovorjenega subjekta (če (zdaj) napademo). S tem pojmovanjem odpravimo tudi problem neposredno neizraženega subjekta v sami povedi, kakor tudi v dveh povedih pred tem.

V nadaljevanju niza retorične izpeljave nauka zasledimo še en *jīn*-stavek, ki se ponovno nanaša na ravnanje Qina, torej implicira prvo-osebnost in neposrednost. Z malce drugačno obliko kot sicer pa vendarle vključuje tudi vidik prihodnosti *predlaganega* ravnanja. Prihodnost ob tem implicira še *ne prisotno*, s tem pa se s *fu*-stavkom vzpostavlja novo razmerje nasprotne rabe.

(14) 今 賤臣之愚計：使人使荊，重弊用事之臣，明趙之所以欺秦者；/.../

Naj si vaš ponižni služabnik dovoli naslednji skromen nasvet: Odpošljite odposlanca v Jing. Ta naj preda bogate darove najvišjim ministrom v državi in mu razkrije zvijačne načrte, ki jih Zhao kuje proti Qinu.

Naslednji *fu*-stavek predstavlja predvsem predpostavljeno dejstvo, da se ob pogoju levo izvrši rezultat desno. Vendar naslednja stavka predstavljata manjšo težavo v interpretativnem modelu, ki ga bomo predlagali v nadaljevanju.

(15) 夫一戰而不勝，則禍構矣。

Če izgubi prvi boj, ga bo doletela nesreča.

Naslednji stavek ima podobno strukturo in vsebinsko vlogo:

(16) 夫一動而弱於諸侯，危事也。

Če se pri prvem vojaškem posredovanju izkaže za šibkejšega od ostalih gospodov, bo to (za Qin) pomenilo veliko nevarnost.

Razlika med povednima zvezama v prvi točki zadeva vprašanje časovne umestitve osrednjega glagolskega dejanja. Prva povedna zveza rezultat poteka dejanja stavka, ki predpostavlja pogoj, prestavlja v prihodnost. Med tem pa naslednja zveza rezultativni del izgrajuje brez glagola, z nadomestilom kopule, besede *ye* 也. Vendar bi stavek brez kakršne koli ovire lahko oblikovali po zgornjem modelu: *ze*

則 O V yi 矣. Pri tem bi mesto predmeta zasedal samostalni¹ *wei* 危. Prevedeno je potrebno zato preoblikovati v drugačno obliko, kar pred našimi očmi preobrača konsistentnost kontekstnega prenosa pomena v drugo smer. Prevod se tako glasi: »Izkazati se za šibkejšega od ostalih gospodov (že) v prvem vojaškem posredovanju, je velika nevarnost (za Qin).« Pri tem je potrebno stavkoma v slovenščini dodati nekaj elementov, ki ji v izvirniku ni. Toda nujnost uvedbe nedoločnika, brez katerega bi pomen impliciral drugačen naklon, je ključnega pomena. Problem tako v večji meri predstavlja prejšnja poved. Le tega se izognemo tako, da predpostavljamo nelinearno časovno izpeljavo nadaljevanja posledice iz pogoja. Pogoj ima splošno veljavnost, toda nesreča sledi v odnosni prihodnosti in ne v neposrednem nadaljevanju trenutka. Pri tem je za lep očrt možno izpostaviti predvsem dejstvo spremembe kot posledice, kar izraža inhoativni *yi* 矣, to pa se nahaja v nasprotju z izraženim razmerjem v drugi povedi, ki šibkost enači (izenačuje točko nastopa) z nevarnostjo. V vsakem primeru pridemo do tega, da je razmerje med deloma povedi dejstvo, enako kot je tudi rekanje same povedi znotraj pripovednega toka povzdignjeno na raven veljavnosti *nauka oz. sklepne trditve*, ki predstavlja *pravilo*.

2.2 Poglavje 'Težavnost svetovanja' (*Nan yan* 難言)

Naslednje poglavje knjige zasluži bežno omembo, saj predstavlja isto zvrst besedila kot zgornji dve poglavji, vendar se *fu*-stavek pojavi samo enkrat.

V prvem odstavku besedila govori Han Fei 韓非 o svojih besedah in svetovanju vladarju, v naslednjem odstavku pa se tema obrne k naslovljenemu samemu, torej vladarju. Prvi stavki odstavka že vpletajo oceno drugo-osebnega. Vsebinsko si stavki drugega dela sledijo tako:

(17)故度量雖正，未必聽也；

義理雖全，未必用也。

Čeprav so pravila in ukrepi pravilni, jih ni (nikoli) nujno upoštevati. Kljub temu da so pravičnost in načela izpopolnjena, jih ni (nikoli) nujno uporabiti.

故子胥善謀而吳戮之，仲尼善說而匡圍之，管夷吾實賢而魯囚之。

Zi Xu je bil velik strateg, pa ga je Wu (vseeno) usmrtil. Konfucij je bil velik učitelj in ga je Kuang (vseeno) obkolil. Tudi Guan Yiwu je Lu obsodil na ujetništvo, kljub temu da je bil izredno moder.

故此三大夫豈不賢哉？而三君不明也。

Mar ti trije veliki ljudje niso bili dovolj modri? Trem vladarjem je manjkalo bistrosti.

上古有湯 至聖也，

伊尹至智也；

V oddaljeni preteklosti je bil Tang najbolj izpopolnjen (najsvetejši) človek, Yi Yin pa je bil najmodrejši.

(Sledi izpostavljena izjava, ki ne začenja nove teme, ampak nadaljuje temo z drugim nivojem veljave izjave)

夫至智說至聖，然且七十說而不受，身執鼎俎為庖宰，昵近習親，而湯乃僅知其賢而用之。

Ta najmodrejši je sedemdesetkrat svetoval najsvetejšemu, toda slednji ga ni poslušal. Najprej si je moral s kuhanjem pridobiti njegovo zaupanje, da je Tang spoznal njegovo modrost in ga imenoval za ministra (uporabil).

V drugem delu besedila lahko dokaj hitro ugotovimo, da beseda *gu* 故 ne nosi vloge členka, ki bi uvajal kavzalnost samega pomena povedi, ampak predstavlja povezavo s kontekstom poprejšnjega odstavka in nadaljuje izpeljavo nauka na drugi stopnji. Pri tem obstaja možnost, da imenovana beseda predstavlja prislov časa (nekoč, od nekdej) (Chen 2011, 491). S tem se namreč sklada tudi nikalnica *wei* 未 'nikoli'. Toda to ne pojasni ponavljanje besede v vsaki povedi znotraj obravnavanega oseka besedila. Tako imenovani *fu*-stavek, ki ga najdemo sredi matrice, ki jo v osnovi zaznamuje beseda *gu* 故, stoji tukaj na zelo trhljih nogah. Možno je namreč predpostaviti tudi kazalni zaimsek, ker se subjekt, ki bi ga le ta označeval preko stave, nahaja na drugem mestu v poprejšnjem stavku.

2.3 Nauki brez implikacije prve osebe nagovora pripovedi

2.3.1 Poglavje 'Ljubljeni podaniki' (*Ai chen* 愛臣)

Poglavje je ponovno sestavljeno iz dveh delov. V prvem delu ne zasledimo besede *fu* na začetku povedi. Vsebina prvega dela se glasi (na kratko): »Če so favorizirani podaniki vladarju preblizu, je njegovo življenje v nevarnosti. Če so podaniki preveč cenjeni, bodo gotovo prevzeli prestol od vladarja. Če žene vladarja niso razporejene po lestvici različnih nazivov, je ogroženo življenje kraljevega dediča. Če se bratje vladarja ne podredijo vladarju, je oltar dinastije ogrožen [...]«. Vsebina se dalje nadaljuje v enakem stilu; izjave predstavljajo premise vladanja in pravila razmerij, ki skupaj oblikujejo nauk brez vmesnih sprememb načina govora itd. Enotnost besedila zato ne potrebuje razmejitve v načinu poudarjanja ali govora.

Fu se pojavi v drugem delu:

(18) 昔者紂之亡，周之卑，皆從諸侯之博大也；

晉之分也，齊之奪也，皆以群臣之太富也。

Propad kralja Zhoua² in zaton dinastije Zhou izhajata iz prevelikega obsega gospostev. Deljenje Jina in prevzem moči v Qiju sta posledici prevelikega bogastva podanikov (uradnikov).

夫燕、宋之所以弑其君者，皆以類也。

Tudi umora vladarjev v državi Yan in Song sta bila enakega vzroka.

Pred seboj imamo ponovno nejasno rabo. Izjavo lahko razumemo kot poudarjeno ali kot sklepno izjavo, prav tako pa lahko v *fiju* prepoznamo kazalni zaimsek tretje osebe, ki smiselno dopolni strukturo [夫 S 之所以 V (其) O 者]. Vsekakor pa ne gre za vzpostavitev nove teme ali sklopa.

2.3.2 Poglavje 'O poti vladarja' (*Zhudao* 主道)

Besedilo predstavlja nauk, ki je vsebinsko enakovreden monologu oz. pripovedi, kar pomeni da ne uporablja dialektične metode sklepanja in izpeljave pomena z implementacijo prisostvujoče druge ali tretje osebe, prav tako pa se prvo-osebnost

² Zadnji kralj dinastije Shang 商.

samoumevno izključi zaradi statusa nauka, ki naj bi izrekal univerzalne zakonitosti, ločene od neposredne subjektivnosti. V omenjenem besedilu po našem mnenju prav zaradi tega ni mogoče najti *fu*-stavek ali *jin*-stavek, ker poteka izpeljevanje struktur in misli v eni sami liniji ter z drugimi slovničnimi sredstvi.

2.3.3 Poglavlje 'Nujnost zakonov' (*You fa* 有法)

Poglavje je ponovno opis stalnih zakonov oz. principov, po katerih deluje država. V strnjeni pripovedi kot primer nastopajo zgodovinske pripovedi o predhodnih državah. Razen teh primerov ni drugih odstopanj v smislu dialogov ali nagovorov poslušalcev. *Fu* se pojavi samo dvakrat in zdi se, da označuje začetek t.i. nove teme ali izstopajočega vsebinskega sklopa. Prva poved se pojavi neposredno za povedjo, ki opisuje prakso ljudi v preteklosti (npr. »V starih časih, ko je bilo še vse urejeno, so se ljudje držali zakonov [...]«). Poved, ki sledi, se glasi:

(19)夫為人主而身察百官，則日不足，力不給。

Dan bi bil prekratek in energija vladarja ne bi zadoščala, če bi želel sam nadzorovati vse uradnike in hkrati vladati.

Pomembno je videti, da gre za *splošno* izjavo, ki se odmika od posamičnega, takšnega, ki ga lahko podamo s primerom ali označitvijo stanja. Tako kot ima v večini jezikov *pregovor* posebno tonsko in sintaktično ogrodje ali spremljevalne označevalce poudarjenega govora o univerzalnih relacijah stvarnosti itd., lahko v tovrstni izpostavitvi, ki jo nahajamo v danem primeru, prepoznavamo popolnoma enako. Kar se da na hiter način in s poenostavitvijo imenovati *začetek nove teme*, lahko v navezavi z drugimi lastnostmi, ki jih po drugi strani vendarle lahko izluščimo, prepoznati v obličju drugače opisane rabe.

Naslednji stavek je:

(20)夫人臣之侵其主也，如地形焉，即漸以往，使人主失端、東西易面而不自知。

Uradniki posegajo v pravice svojega vladarja. Previdno in postopoma ga obračajo, kot da bi orali zemljo, da vladar na koncu izgubi začetek in sam več ne opazi, kako se premika od vzhoda proti zahodu.

Vrsta vsebine in način pripovedi povedi sta enaka kot pri zgornjem.

2.3.4 Poglavje 'Apologija vladarjeve moči' (Yang quan 揚权)

Iz navedenega poglavja bomo navedli naslednja dva primera:

- (21)天有大命，人有大命。夫香美脆味，厚酒肥肉，甘口而病形；曼理皓齒，說情而捐精。

Nebo in človek imata vsak svojo veliko usodo. Opojne vonjave in nežen okus, kot pri močnem vinu ali mastnem mesu, sicer spodbudijo tek, toda škodijo zdravju. Ljubka podoba in beli zobje vzbudijo občutja, ampak zbegajo duha.

Za pesmijo, ki sledi, novi razdelek prične naslednja *fu*-poved:

- (22)夫物者有所宜，材者有所施，各處其宜，故上下無為。

Vsaka stvar ima svoj namen in vsak talent svojo uporabo. Če vsak zasede svoje mesto, lahko vladar vlada z nedelovanjem.

Oba primera sta ponovno najbližje uporabi *pregovorov* v pogovoru, kjer je izražena metaforična ali istovetno izražena paradigma resnice oz. univerzalno pravilo.

2.3.5 Poglavje 'Osem vrst izdaje' (Ba jian 八奸) – Popolna odsotnost rabe členka *fu* 夫

Poglavje sestavlja osem naštetih vrst izdaje, ki jim sledi razlaga ali primer. V pripovedi poudarjene izjave, ki podajajo zakonitosti na tak način kot v primerih navedenih zgoraj, tukaj nimajo smiselne vloge. Sam koncept imenovanega besedila je po definiciji nauk.

2.3.6 Poglavje 'Znanilci propada' (Wang zheng 亡征)

V prvem delu besedila, kjer avtor našteva znake po sintaktičnem vzorcu [A 而 B , C 而 D 者，可亡也], ne najdemo uporabe obravnavanega členka. Za naštetimi sedeminštiridesetimi primeri sledi zaključek, ki se glasi:

- (23)徵者，非曰必亡，言其可亡也。夫兩堯不能相王，兩桀不能相亡，亡王之機，必其治亂、其強弱相踦者也。

Nastop znanilcev propada ne pomeni, da bo država nujno propadla, ampak da je propad mogoč. Dva Yaota ne moreta vladati drug drugemu, dva Jieja ne moreta uničiti drug drugega. Ključ do propada kralja leži v razliki med njegovim redom in kaosom ter njegovo močjo in šibkostjo.

Členek *fu* na tem mestu s pomočjo aluzije na »ikonografsko« preteklost uvaja metaforo, ki ima vlogo izpostaviti paradigmo, po kateri sodimo resničnost in iz katere izpeljemo nauk oz. zaključno sodbo.

2.4 Primeri komentarjev in interpretacij besedil: poglavje 'Razlage Laozija' (*Jie Lao* 解老)

Besedilo sestavljajo navedki iz različnih poglavij *Laozijevega* (老子) *Klasika o poti in kreposti*, ki jim sledijo avtorjevi komentarji. *Fu*-stavki se običajno pojavljajo v drugem delu besedila.

Prvi razdelek komentira osemintrideseto poglavje navedenega klasika, ki govori o kreposti. Pri tem se prvi del osredotoča na definicijo kreposti, ki temelji na razlagi vsebine navedenega poglavja, brez aplikacij le te. Med tem pa drugi del omenjeno definicijo prenese na drugi nivo in jo postavi v okvir vprašanja intersubjektivnosti. Znotraj tega drugega dela se *fu* pojavi takoj na začetku:

(24)所以貴無為無思為虛者，謂其意無所制也。

夫無術者，故以無為無思為虛也。

夫故以無為無思為虛者，其意常不忘虛，是制於為虛也。

Ljudje, ki cenijo enakost nedejavnosti in odsotnosti misli s praznino, s tem govorijo, da njihovi volji (mislim) nič ne vlada. Kdor smatra, da sta nedejavnost in odsotnost misli enaki praznini, je neizobražen. Kdor tako misli, si iz misli nikakor ne more spraviti praznine, tako mu vlada prav praznina.

V obeh *fu*-stavkih lahko prepoznamo poudarjenost, ki je kot takšna lastna sklepu ali sodbi. Možnost, ki v besedi *fu* prepoznavajo kazalni zaimmek, ima največjo verjetnost v primeru prvega. Struktura [V O 者] poveča verjetnost kazalnega zaimka tudi v primeru drugega stavka. Primer dveh zaporednih stavkov, ki jih začenja kazalni zaimmek, za osrednjo referenčno točko izbira prvo navedeno poved, katere prvi stavek se končuje z *zhe* 者. Takšna stavka svojo vsebino nizata

paralelno. Izjavi sta enakovredni in različni, v svojem osredju nosita ponavljajoči se sklop 以無為無思為虛 »*smatrati, da sta nedejavnost in odsotnost misli praznina*«. Toda kazalni zaimsek na začetku ni nujen. Poleg tega pa nam ponavljanje subjekta v prvem stavku zastira pogled pred možnostjo drugačne vloge besede *fu* 夫. Eden izmed osrednjih problemov zgornjih stavkov je razlaga pomena besede *gu* 故 na začetku zadnje povedi. Ker se beseda namreč ponovi iz prejšnje povedi, namreč predpostavljamo, da gre za enak pomen v obeh primerih. Vzročnost, ki bi jo pripisali besedi v prvem primeru, se zdi skoraj nesmiselna tudi v naslednjem. Možni pomen bi se lahko v tem primeru glasil 'od nekdaj'. Ta interpretacija spremeni naš prevod prvega stavka v: »Neizobraženi od nekdaj enačijo [...]«. Obstaja pa tudi možnost, da se beseda *gu* 故 skupaj s sklopom, ki ga označuje, nanaša na: 謂其意無所制也 »*Reči da njihovi volji (mislim) nič ne vlada*«.

Besedilo se nadaljuje z naslednjimi povedmi:

(25) 虛者，謂其意無所制也。今制於為虛，是不虛也。

Praznost pomeni da umu nič ne vlada. Če ti vlada praznina, to ni praznost.

Tukaj bi lahko na začetku brez zadržkov stal *fu* v vlogi kazalnega zaimka, pa se to ni zgodilo. Posebno vrednost ima tukaj članek *jin* 今 v zadnji povedi, ki v tej vlogi spominja na angl. šibko uvodni članek *now*. Po eni strani gre za sklepanje, po drugi strani pa je takšno sklepanje od univerzalnih trditev postavljeno v vrste premik proti prvo-osebnosti oz. neposrednosti, v katero je prestavljeno glagolsko dejanje, ki ga v slovenščini izrazimo z drugo osebo ednine. Splošnost glagolskega dejanja in univerzalna veljavnost sta v indoevropskih jezikih po drugi strani predstavljena z nedoločnikom. Če bi želeli utemeljiti takšno vzporednico, bi jo morali seveda dokazovati s predpostavkami naravne skladnje, temelje pa umestiti v okvir nostradskega ozadja.

Naslednji primer se pojavi na enakem mestu v besedilu kot poprejšnji:

(26) 禮為情貌者也，文為質飾者也。

夫君子取情而去貌，好質而惡飾。

夫恃貌而論情者，其情惡也；須飾而論質者，其質衰也。

Nravnost je zunanja podoba notranjih občutij in literarni talent je okras resnične narave. Plemeniti se oklepa notranjosti in oddaljuje od zunanje podobe, ceni resnično naravo in zavrača okrasje. Kdor sodi notranjost po zunanji podobi, ima slabo notranjost. Kdor sodi resnično naravo po zunanjem okrasju, ima plehko naravo.

Zadnji stavek bi lahko prevedli tudi z nedoločnikom. V obeh *fu*-povedih imamo jasno izraženo univerzalno veljavo trditev oz. sodb. V slednji prav tako ne moremo smatrati, da obstaja možnost, po kateri je *fu* kazalni zaimek in to kljub stavčni strukturi, ki bi govorila v prid tej rabi.

Dve povedi nižje se ponovi enako strukturirana *fu*-poved:

(27) 夫物之待飾而後行者，其質不美也。

(夫 S { V O 而 Adv. V } 者，其 O Adj./V 也)

Kar se najprej poslužuje okrasja in šele potem nastopi, nima lepe narave.

Struktura je skoraj enaka zgornji, s tem da se med del, ki da neposredno določa označevalec *zhe* 者, in členek *fu* vrine subjekt, ki ga drugače sicer ne bi razbrali. Struktura [S 之 V] je značilna nominalizacija s pomočjo označevalca, ki je pomensko enaka zvezi [其 + V] (Pulleyblank 1995, 64). Zgornji prevod je sicer problematičen. Lahko bi prevajali tudi: »Kar se najprej poslužuje okrasja, da bi bilo pozneje sprejeto, nima lepe narave.« Možni pa so tudi drugačni prevodi.

Na koncu odseka se pojavi navedba pregovora ali izreka, na začetku katere se nahaja členek *fu*:

(28) 夫禮者，忠信之薄也，而亂之首乎。

Nravnost je krhanje zvestobe ter zaupanja in začetek kaosa.

Naslednji primer je:

(29) 夫內有死夭之難而外無成功之名者，大禍也。

Velika nesreča je, če nekoga od znotraj pesti smrt in se ga navzven drži slava neuspeha.

Zamenjava postavitve stavkov nastopi v primeru:

(30) 夫能嗇也，是從於道而服於理者也。

Znati varčevati je slediti poti in se podrediti principu.

Večina ostalih *fu*-stavkov se pojavlja v enakih vlogah (z ozirom na pomenske strukture) in v enako oblikovanih povedih, zato nadaljevanje posamičnega naštevanja le teh na tem mestu ne bi imelo posebne vloge. Znotraj obravnavanega poglavja pa velja izpostaviti še naslednji pripovedni sklop, kjer nastopajo *fu*-povedi:

(31) 凡有國而後亡之，有身而後殃之，不可謂能有其國能保其身。

夫能有其國，必能安其社稷，

能保其身，必能終其天年，而後可謂能有其國、能保其身矣。

夫能有其國、保其身者，必且體道，體道則其智深，其智深則其會遠，其會遠眾人莫能見其所極。

唯夫能令人不見其事極，不見事極者為保其身、有其國/.../

Kdor je ohranil državo in nato sam propadel ter izgubil svoje življenje, zanj vsekakor ne moremo reči, da zna ohraniti državo in obraniti svoje telo. Kdor želi ohraniti svojo državo mora znati umiriti deželo in kdor želi obvarovati svoje telo, mora znati do konca preživeti svoj nebeški mandat. Šele potem lahko rečemo, da zna ohraniti državo in obraniti svoje telo. Kdor to premore, mora v sebi tudi utelešati dao. Ko je utelesil dao, je njegova modrost globoka. Globoka modrost podarja daljnosežne možnosti. Ko so njegove možnosti tako daljnosežne, nihče ne more videt meja njegove moči. Samo, kdor zna preprečiti ljudem, da vidijo meje njegovega početja, je zmožen obraniti svoje telo in ohraniti oblast nad državo.

Vse zgoraj naštete povedi, ki se pričenjajo s *fujem*, je mogoče prevesti tudi z nedoločnikom. Vloga obravnavanega členka ne odstopa od poprejšnjih primerov.

Primere iste strukture in rabe najdemo tudi v poglavju, ki sledi temu in se prav tako ukvarja z Laozijem (老子), namreč *Komentar Laozija* (Yu Lao 喻老). Kadar v slednjem nastopajo pripovedi o zgodovinskih dogodkih, zelo težko najdemo iskan členek, med tem ko v povzetku oz. nauku, ki sledi takšnim zgodbam, členek nastopa kot po pravilu. Členka praviloma tudi ne najdemo v zaključkih, ki navajajo isti tip sodbe oz. pravila v obliki ustaljenega pregovora. Namesto zaključka se v omenjenem poglavju tako pojavlja zaključna struktura tipa [故曰: »___«].

2.5 Zgodbe v obliki prispevkov z nauki in zgodbe z dialogi

2.5.1 'Zbirka pripovedi' (*Shuolin* 说林)

Prva zgodba z dialogom, v katerem najdemo *fu*, je sledeča:

- (32)齊攻宋，宋使臧孫子南求救於荊，荊大說，許救之，甚歡，臧孫子憂而反，其御曰：「索救而得，今子有憂色何也？」臧孫子曰：「宋小而齊大。夫救小宋而惡於大齊，此人之所以憂也，而荊王說，必以堅我也。我堅而齊敝，荊之所利也。」臧孫子乃歸，齊人拔五城於宋而荊救不至。

Ko je Qi napadel Song, je Song na jug odposlal Zang Sunzija, da bi ta prosil Jing za podporo v boju. Vladar Jinga se je razveselil prošnje in obljubil pomoč. Zang Sunzi se je ves zaskrbljen odpravil domov in ko sta bila s kočijažem na pol poti, ga je slednji vprašal:

»Prišli ste po pomoč in ste jo tudi dobili. Čemu potem zaskrbljenost na vašem obrazu?«

Zang Sunzi je odvrnil: »Song je majhen in Qi velik. Vsakdo bi bil zaskrbljen, če bi pomagal majhnemu Songu in si s tem nakopal sovraštvo velikega Qija. Kralj Jinga nas želi okrepiti, da bi s tem ošibil Qi. Ko bomo mi krepki in Qi ošibljene, bo Jing požel vse koristi.« Ko se je Zang Sunzi vrnil domov, je Qi osvojil že pet mest v Songu, vendar pomoč, ki jo je obljubil kralj Jinga, ni prispela nikoli.«

Bistvo odgovora, torej razlog za njegovo nesrečo, je v obliki posplošene izjave predstavljen prav z členkom *fu*.

- (33)孟孫獵得麀，使秦西巴持之歸，其母隨之而啼，秦西巴弗忍而與之，孟孫歸，至而求麀，答曰：「余弗忍而與其母。」孟孫大怒，逐之，居三月，復召以為其子傅，其御曰：「曩將罪之，今召以為子傅何也？」孟孫曰：「夫不忍麀，又且忍吾子乎？」

Meng Sun je odšel na lov in našel majhno srno. Ukazal je Qin Xibaju, naj jo odpelje domov, toda njena mati jim je sledila in glasno vpila. Xiba kmalu več ni mogel poslušati vpitja in je mlado srno izpustil. Ko se je Meng Sun vrnil domov, ga je vprašal kje neki je mladič. Xiba je odvrnil: »Nisem zdržal in sem mladiča vrnil materi.« Meng Sun se je razjezil in ga spodil od hiše, toda že čez mesece ga je ponovno poklical k sebi in imenoval za učitelja svojega sina. Njegov kočijaž se je temu izredno čudil, zato je vprašal Meng Suna: »Takrat ste ga imeli za krivega in ste ga kaznovali. Čemu ste ga potem danes vpoklicali nazaj in imenovali za

učitelja svojega sina?» Meng Sun je odgovoril: »Xiba ni mogel zdržati trpljenja srne, kako bi potem dopustil trpljenje mojega sina?«

Izpostavljena izjava, ki zaključuje dialog, je trditev oblikovana v retorično vprašanje. Enakovredna je izjavi: »Kdor ni mogel trpeti trpljenja srne, ne bi mogel trpeti tudi trpljenja mojega sina.« Navedena poved je sodba, ki ima splošno vrednost in dokončno pojasnjuje celotno poprejšnje besedilo. Če izjavo izvzamemo in jo navedemo drugje, ima lahko obliko pregovora, ki samostojno podaja nauk v svojem metaforičnem ustroju.

Vlogo izjave in njen retorični poudarek, ki ga označuje členek *fu*, lahko vidimo tudi v pripovedih, ki v svojem telesu ne vključujejo dialoga, ampak podajajo končen nagovor neke osebe, ki želi nagovorjenemu dopovedati stanje višje resničnosti oz. moralnih zakonitosti:

(34)魯季孫新弑其君，吳起仕焉。或謂起曰：「夫死者，始死而血，已血而衄，已衄而灰，已灰而土，及其土也，無可為者矣。今季孫乃始血，其毋乃未可知也。」

Ji Sun iz države Lu je umoril vladarja, ko je pod njim služboval Wu Qi. Zato je nekdo nagovoril Qija: »Na začetku ima umrli še v sebi kri. Na koncu se kri posuši, se spremeni v pepel in pepel nato v zemljo. Ko se je enkrat spremenila v zemljo, ne more več na nič vplivati. Toda Ji Sun ima na svojih rokah še svežo kri in nihče ne ve kako bo končal.«

Povedni celoti, ki je poudarjena s pomočjo obravnavane členka, sledi še *jīn*-poved, ki pripoved iz splošnosti prestavi v posamičnost in neposrednost, ki sta lastni osrednjemu opisu stanja resničnosti, na katero se nanaša zgodba.

Zelo pomemben je izostanek *fūja* v poglavjih, ki sledijo. Poglavje *Spregledati ravnanja ljudi* (*Guan xing* 观行) je prvo med omenjenimi. Prevladujoča struktura povedi, ki razvijajo pripoved osrediščeno okoli zgledov dogodkov iz preteklosti, je tvorjena s pomočjo besede *gu* 故. Ta se pojavlja na mestu vzročnega odvisnika (v drugem stavku povedi), kakor tudi na začetku povednega sklopa. Ponavljanje *guja* na začetku povedne enote je enako kot v poglavju *Nan yan* 难言. Način pripovedi je v vseh delih besedila enak, izpostavitev zakonitosti kot retorične enote dialektičnega procesa sklepanja je tako nesmiselna. Pripoved se prav tako v nobenem oziru ne nanaša na neposrednost, ki implicira vključenost nagovorjenega v razmerja prvo-osebnosti v navezavi na elemente nauka, in prav zaradi tega ne potrebuje prenosa iz ravni splošne zakonitosti s pomočjo *jīn*-povedi.

Fu je izpuščen tudi v poglavju *O varnosti in nevarnosti* (*An wei* 安危). Osnovna struktura poglavja je zakoličena okoli šestih naštetih oblik varnosti in šestih nevarnosti, katerim sledi razlaga in posplošujoč nauk o tem, kako naj vladar vzdržuje varnost in preprečuje nastanek nevarnosti. Prevladujoča oblika povedi se ponovno pričenja z besedo *gu*.

Enako velja za kratka poglavja v nadaljevanju, ki prav tako predstavljajo nauk oz. razlago pojmov podanih v naslovih le teh.

2.5.2 Sklop poglavij *Chushuo* 儲說 ali 'Zbirke pripovedi'

Polni naslov prvega podpoglavja se glasi: »Notranja zbirka pripovedi – prvi del: Sedem tehnik vladanja« (內儲說上七術). Podpoglavje je sestavljeno po istem kopitu kot vsa ostala podpoglavja, ki sledijo, zato lahko njegovo vsebino obravnavamo vzorčno. Vsak razdelek, ki ga predstavlja ena izmed navedenih sedmih veščin je obravnavana v dveh delih. Prvi del predstavlja podana definicija posamezne veščine (*jing* 經), med tem ko drugi del navaja primere zgodb oz. pripovedi, ki se nanašajo na navedeno definicijo. Slednjega označuje termin *shuo* 說.

Pravilo, po katerem se članek *fu* bodisi pojavi ali izostaja, je slednje: članek vedno izostaja v prvem delu, torej v okviru linearnega podajanja definicije, med tem ko se znotraj navedenih primerov pojavlja po istem ključu kot v primerih zgoraj.

Kot primer slednjega lahko navedemo prvo pripoved imenovanega podpoglavja:

- (35) 衛靈公之時，彌子瑕有寵，專於衛國，侏儒有見公者曰：「臣之夢踐矣。」公曰：「何夢？」對曰：「夢見灶，為見公也。」公怒曰：「吾聞見人主者夢見日，奚為見寡人而夢見灶？」對曰：「夫日兼燭天下，一物不能當也。人君兼燭一國，一人不能壅也，故將見人主者夢見日。夫灶一人煬焉，則後人無從見矣。今或者一人、有煬君者乎？則臣雖夢見灶，不亦可乎！」

V času vladavine vojvode Linga v državi Wei je Mi Zixia užival neomejeno naklonjenost vladarja. Pripetilo se je, da je vojvoda na dvoru v posvet sprejel pritlikavega dvorskega norčka, ki ga je nagovoril z naslednjimi besedami: »Sanje vašega služabnika so se izpolnile.« Na vprašanje vojvode, za kakšne sanje gre, je nadaljeval: »V sanjah se mi je

vojvoda prikazal v podobi peči.« Vojvoda se je ujezil in zabrusil: »Kolikor mi je znano, se vladar v sanjah svojih podanikov pojavlja v podobi sonca. Kako lahko potem ti, kadar sanjaš o svojem vladarju, namesto o soncu sanjaš o peči?« Pritlikavec je odvrnil: »Sonce sije na vse stvari pod nebom in nič ga ne more zastreti. Vladar stoji nad vsemi v državi in nihče ga ne more preseči (zakriti). Zato ljudje vidijo sonce, kadar sanjajo o vladarju. Pogled na peč pa lahko rastre en človek, ki se postavi pred njo. Tako je nekdo, ki stoji za njim, ne more videti. Če nekdo stoji pred vladarjem na tak način, mar ni potem verjetno, da se vladar v sanjah ljudi pojavi v podobi peči?«

Dve *fu*-povedi predstavljata dva vzporedna poudarjena nauka, ki enakovredno odgovarjata na vprašanje oz. temo besedila. Prenos iz opisa *splošnosti*, za katero (glede na posamičnost elementov odnosa udeležencev pogovora) predpostavljamo posrednost, proti neposrednosti sedanjosti, ki neposredno vpleta omenjena subjekta, ponovno poteče s pomočjo *jīn*-povedi. *Jīn*-poved namreč vzpostavlja povezavo med aksiomatskima *fu*-stavkoma in nivojem umestitve le teh v resničnosti govorčeve sedanjosti.

Fu-poved lahko uvaja osnovno pravilo tudi v primeru brez dialoga. Pri tem predstavlja vsebina le te osnovo, na katero navežemo subjektivno stvarnost in jo prevrednotimo na tak način, da sodbo o tej stvari ali prihodnji aspekt le te vzpostavimo v skladje z univerzalno potjo, ki jo ta predstavlja. Če je primer naveden brez nadaljnjega razvoja smisla, kot zaključena celota, potem je povezava z neposrednostjo samoumevno metaforična. Pregovor ali pravilo v enem izmed primerov se glasi:

(36) 夫矢來有鄉，則積鐵以備一鄉；矢來無鄉，則為鐵室以盡備之。備之則體不傷。

Če puščice prihajajo iz določene smeri, lahko na tej strani postavimo železni zid in se jih obvarujemo. Če pa puščice ne prihajajo samo iz ene smeri (če prihajajo iz vseh strani hkrati), postavimo železno stavbo, v kateri smo potem varni pred njimi. Kdor se brani, ga nič ne rani.

Če je v prisposobi uporabljen samo del dialoga in je potrebno sklepnih nauk dodati na koncu, velja pravilo, da se znotraj slednjega (ob določenih pogojih) pojavlja *fu*-stavek. Eden izmed številnih primerov te rabe je naslednji zaključek, ki na ta način sledi ilustrirani prigodi oz. dialogu:

(37) 嗣君知欲無壅，而未得其術也。夫不使賤議貴，下必坐上，而必待勢重之鈞也，而後敢相議，則是益樹壅塞之臣也。嗣君之壅乃始。

Vojvoda Si ni želel imeti zakrit pogled na svet, toda sam ni posedoval potrebnih državiških veščin (, da bi mu to lahko uspelo). Vladar, ki ne poskrbi za to, da (lahko) preprost človek ovadi plemiča in podrejeni graja nadrejenega ter dovoljuje, da se drznejo medsebojno ovajati samo tisti, ki so si po činu enaki, bo na sebe pritegnil samo še vedno več ljudi, ki mu bodo zastirali pogled na svet in ga od njega odtuževali. Vojvoda Si se je tako pričel odtuževati od sveta.

Zgornji primeri predstavljajo osnovne tipe besedil in rabe *fu*-stavkov, ki se redovito pojavljajo v besedilih poglavij:

- *Neichushuo shang Liu shu* 内储说上七术 ('Notranja poglavja zbirke pripovedi; prvi del: Sedem tehnik').
- *Neichushuoxia Liu wei* 内储说下六微 ('Notranja poglavja zbirke pripovedi; drugi del: Šest skrivnosti').
- *Waichushuo zuo shang* 外储说左上 ('Zunanja poglavja zbirke pripovedi; levi del, prvi razdelek').
- *Waichushuo zuo xia* 外储说左下 ('Zunanja poglavja zbirke pripovedi; levi del, drugi razdelek').
- *Waichushuo you shang* 外储说右上 ('Zunanja poglavja zbirke pripovedi; desni del, prvi razdelek').
- *Waichushuo you xia* 外储说右下 ('Zunanja poglavja zbirke pripovedi; desni del, drugi razdelek').
- *Nan yi, er, san, si* 难一，二，三，四 ('Kritične razprave; prvi, drugi, tretji in četrti del').

Natančna obdelava gradiva sledi v analitičnem delu, kjer bodo tudi navedeni vsi primeri iz zgoraj omenjenih besedil.

V sklopu zadnje skupine primerov, ki jo navajamo v opisnem delu, je potrebno navesti še en pogoj, pod katerim pride do izostanka *fu*-stavka oziroma uporaba le tega ni smiselna:

(38)越王問於大夫文種曰：「吾欲伐吳可乎？」對曰：「可矣。吾賞厚而信，罰嚴而必。君欲知之，何不試焚宮室？」於是遂焚宮室，人莫救之，乃下令曰：「人之救火者，死，比死敵之賞。救火而不死者，比勝敵之賞。不救火者，比降北之罪。」

Kralj države Yue je vprašal veljaka po imenu Wen Zhong naslednje: »Nameravam napasti državo Wu. Ali je to danes možno?« Wen je odgovoril: »Seveda je možno. Kajti naše nagrado bogate in verodostojne,

naše kazni pa težke in gotove. Če želite izvedeti ali je temu tako, zakurite ogenj v palači.« Kralj je tako resnično ukazal v palači zakuriti ogenj. Toda ognja nihče ni prišel pogasiti. Zato je vladar objavil dekret, ki je ukazoval: »Kdor umre ob gašenju ognja, bo nagrajen kot nekdo, ki je padel v boju s sovražnikom. In kdor bo gašenje ognja preživel, bo nagrajen kot nekdo, ki je sovražnika uspel premagati. Kdor pa se gašenja ne bo udeležil, bo kaznovan kot dezerter.«

Natančna obdelava celotnega gradiva nam pokaže, da se v primerih *ukazovanja* oz. *velevanja*, torej v imperativnih stavkih, beseda *fu* ne pojavlja v vlogi, ki jo ima kot članek. Imperativno rabo moramo v tem oziru razumeti kot strukturo, katere vsebina podaja stanje ali pravilo, ki mora biti brezpogojno sprejeti. Izrečeni stavki so s tem izvzeti iz dialektične metode lastne dialogu in ne potrebujejo istih retoričnih elementov, ki zaznamujejo vloge oz. *barvo* izjav, s katerimi oblikujemo strukturo argumentacije in izpeljevanja.

3 Zaključek

Tipe besedil, v katerih se pojavlja beseda *fu* v vlogi členka lahko razdelimo na takšna, ki jih za namene naše raziskave poimenujemo neposredna, in takšna, ki jih imenujemo posredna. Kakovost, ki povezuje termina, se nanaša na obstoj odnosa govorca do nagovorjenega, ta pa samodejno vključuje tudi specifični način podajanja nauka pripovedi. Posrednost v tem primeru prepoznavamo v odnosu govorca do bralca, med tem ko neposrednost vključuje drugo osebo že v samem besedilu. Nauki, ki neposredno ne vključujejo druge osebe, tako pogosto ne vsebujejo retoričnih figur, ki bi jih lahko zasledili v nagovoru kot monologu ali dialogu. S tem ni funkcionalne potrebe za uvajanje retorične rabe *fu*-stavka. Primeri k paradigmam zakonitosti, ki jih navajajo nauki, pa po drugi strani lahko vsebujejo tip *fu*-stavka, saj primeri sami po sebi morajo vsebovati dialektično dihotomijo ali nasprotja, ki povezana tvorijo proces izpeljave resnice oz. zaključka. Paradigme zakonitosti, ki imajo univerzalno veljavo, predstavljajo posebno mesto in način, ki bi ga lahko poimenovali s tipom *pregovora*. Takšni pregovori, ki jih lahko vidimo v *fu*-stavkih nastopajo v dialogih ali pa predstavljajo eno izmed stopenj sklepanja v razpravi. Neposreden nagovor kralja je enak takšni razpravi, saj smisel besedila ne tiči v preprostem sporočanju resnice, ampak le to izpeljuje z ozirom na glavno temo, na katero se morajo nanašati sklepi. V nagovoru kralja je to običajno stanje v državi. Razmerje med univerzalnimi zakoni vladanja in principi po katerih deluje kozmos in neposrednostjo stanja v državi v sedanjosti,

kakor tudi individuuma, je vzpostavljeno z razmerjem *fu: jin* (夫/今). Razmerje lahko razlagamo s pomočjo kulturne percepcije, po kateri v enovitem vesolju moralna pot posameznika sestoji iz usklajevanja njegove posamičnosti (na vseh nivojih) s splošnostjo. Pozitivna splošnost je pri tem lahko razumljena tudi pod terminom *pot neba* (*Tiandao* 天道). Neposredno stanje, ki ga oklepa časovna in prostorska razsežnost, kot jo določa kontekst pripovedi, je stanje odklona od popolnega reda oz. harmonije s principi, ki vladajo vesolju. Če univerzalnost stopnjujemo navzdol in izpostavimo eno izmed subjektivnih vrednosti le te, lahko v univerzalni izjavi poudarimo dejstvo *neizpodbitnosti* v danem časovnem okviru. Tako lahko razumemo, kako lahko *fu*-stavek predstavlja tudi dejstvo v obliki tretje osebe. Predstavlja namreč dejstvo, v *skladju* s katero mora vladar delovati. Prav na tak način se v različnih kontekstih obnaša *fu*-stavka: v vseh primerih predstavlja *zakonitost*, *resničnost* itd., ločeno od neposrednosti dejanja govorca, če le ta obstaja. Pregovori kot poudarki ali metafore pa znotraj nauka podajajo paradigme višje ali paralelne stopnje v odnosu z obdajajočimi izjavami. Iz poprej navedenega lahko prav tako razumemo, zakaj ima obravnavan članek na istih položajih in nasploh tudi vlogo kazalnega zaimka tretje osebe. Tretje-osebnost implicira ločenost o subjektu, ločenost pa v določeni kulturni percepciji lahko zajema tudi splošnost višjega reda. Če pri tem upoštevamo tudi vlogo dialektične metode kot luščenja resnice v dialogu, lahko razumemo, v katero smer se giblje posebna retorična vloga takšnega *fu*-stavka in zakaj je v dialogu ključna. Kot smo lahko videli, *fu*-stavek podaja zaključne sodbe tako znotraj dialogov, ki s tem nahajajo svoj nauk na tem mestu, ali pa za dialogi, kjer podaja skupno sodbo in ji dodaja strukturne elemente ali aplikacije. Primeri popolnega izostanka *fu*-stavka nam podajajo dodatne kriterije rabe obravnavanih stavkov. Nefunkcionalnost se pokaže tam, kjer je izpeljava sodbe lastna dialogu odvečna. Ukazi oz. velevanje samoumevno podaja izrečeno kot zakonitost ad hoc, enako velja za nauk v čisti obliki (oz. definicijo).

Primerov popolne uvedbe nove teme v obravnavanem besedilu ni zaslediti. Analitični del, ki sledi pričujočemu, se bo moral med drugim osredotočiti tudi na problem razločevanja med *demonstrativno* rabo in rabo besede kot *členka*, ki predstavlja osrednji problem utemeljitve posebne vloge obravnavanega členka v stavi klasične kitajščine.

Summary

Being a purely intuitive investigation into what would seem as a special case of use of the *fu* particle in Classical Chinese syntax, our brief insight into the material of the Han Feizi yields only some few sketches of its contextual or rhetorical use. The main characteristics which can be deduced from the contextual use of the particle in question, given that it is confined to the sentence-initial position, can be listed as follows:

There are almost no cases which can be regarded as an absolute introduction of a new topic or context as such.

What is herewith negated is an introduction of a new subject or context excluding any further connection to the previous narration. If we expand the scope of integrating interpretation of its thematic use intertwined with common syntactic attributes of sentences or contexts in question, we can easily reinterpret what seems to be a kind of absolute topicalisation as a kind of rhetoric use, implying that such topicalisation in fact stands for a kind of rhetoric figure taking a special place in reasoning and construction of dialectic frames.

Furthermore, this article suggests a reinterpretation of one aspect of its use regarding the scope and nature of the narrative form in domain of which the particle in question can be found. The new functional extension can be described as a kind of generalizing force of the particle, which consequently results in a shift of truth-value of the sentence that follows. This generalizing force can be explained with a reconstruction and systematization of a syntactic model which can present us with an opposition *fu* vs. *jin*-sentence. Both imply a specific relation in time aspect: First having a universal value and the second implying a given period in time. Regarding the relation between the third and the first person accordingly, a much clearer image thus emerges in connection with already existent demonstrative meaning of *fu*. With further regard to connection between universality as external and all comprising truth, we can also easily deduce the etymological connection between *fu* and universality as one of the main aspects of the so called truth. This connection is also the reason for problems concerning the differentiation between those two aspects in the sentence-initial position as they can be also considered functionally interchangeable.

Literatura

- Bischoff, Friedrich A. 1998. *Einführung in die chinesische Schriftsprache*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Chappell, Hilary, ur. 2005. *Sinitic Grammar: Synchronic and Diachronic Perspectives*. New York: Oxford University Press.
- Chen, Fuhua 陈复华, ur. 2011. *Gudai hanyu cidian* 古代汉语词典 (*Slovar klasične kitajščine*). Beijing: Shangwu yinshuguan.
- Gao, Hua Ping 高华平, ur. 2012. *Han Feizi* 韩非子 (*Mojster Han Fei*). Beijing: Zhonghua shuju.
- Guo, Yangliang 郭铎良, ur. 1998. *Gudai hanyu* 古代汉语 (*Klasična kitajščina*). Tianjin: Tianjin jiaoyu chubanshe.
- Li, Charles, in Thompson, Sandra. 1989. *Mandarin Chinese: A Functional Reference Grammar*. Berkeley: University of California Press.
- Liu, Mau-Tsai. 1964. *Deutsch-chinesische Syntax*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Pulleyblank, Edwin G. 1995. *Outline of Classical Chinese Grammar*. Vancouver: UBC Press.
- Wang, Li 王立, ur. 1979. *Gudai hanyu* 古代汉语 (*Klasična kitajščina*). Beijing: Zhonghua shuju.
- Zhou, Bingdiao 周秉钧. 1981. *Gu hanyu gangyao* 古汉语纲要 (*Osnove stare kitajščine*). Changsha: Renmin chubanshe.

Seznam okrajšav

Adj.	pridevnik
Adv.	prislov
N	samostalnik
Neg.	nikalnica (ref.: zanikano)
O	predmet
S	osebik
V	glagol